

رابطه ویژگی‌های شخصیتی و میل به طلاق در جانبازان جنگی:

نقش میانجی اختلال استرس پس از سانحه

The Relationship between Personality Traits and the Desire for Divorce in Disabled Veterans: The Mediating Role of Post-Traumatic Stress Disorder

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۰۶

Rafiepour, A. [✉], Farahani, S., Mazloom al-Hoseini, N.,
Es-haqi Moghadam, F.

امین رفیعی پور [✉]، سمانه فراهانی ^۱، نگار مظلوم الحسینی ^۲،
فائزه اسحاقی مقدم ^۳

Abstract

Introduction: Disabled veterans are exposed to post-traumatic stress disorder and problems in their marital relationships due to their exposure to war incidents. The aim of the present study was to investigate the mediating role of post-traumatic stress disorder in the relationship between personality traits and the desire for divorce in disabled veterans.

Method: The research method utilized here is descriptive-correlational. Using the purposive sampling method, 128 disabled veterans were selected from among the clients referring to family courts and counseling centers in Tehran. The Impact of Event Scale (self-report version), the Five-Factor Personality Questionnaire and the Desire for Divorce Scale were used as data collection instruments. Statistical correlation test and path analysis were used to analyze the data.

Results: The results showed that personality traits including extroversion, flexibility, agreeableness and shouldering responsibility have an indirect relationship and neuroticism has a direct relationship with the desire for divorce. The results further revealed that, in disabled veterans, personality traits lead to marital problems and a desire for divorce through creating post-traumatic stress disorder.

Discussion: Based on the results, disabled veterans with post-traumatic stress disorder can be helped to reduce their marital dissatisfaction by correcting their personality problems and subsequently eliminating this disorder.

Key words: personality; post-traumatic stress disorder; desire for divorce

چکیده

مقدمه: جانبازان به واسطه مواجهه با رویداد جنگ در معرض اختلال استرس پس از سانحه و مشکلات در روابط زوجی قرار دارند. هدف مطالعه حاضر، بررسی نقش میانجی استرس پس از سانحه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و میل به طلاق در جانبازان جنگی است.

روش: این پژوهش از نوع توصیفی - همبستگی است. تعداد ۱۲۸ جانباز از طریق نمونه‌گیری هدفمند از بین مراجعین به دادگاه‌های خانواده و مراکز مشاوره شهر تهران انتخاب شدند. مقیاس خودسنجی تأثیر رویداد، پرسشنامه شخصیتی پنج‌عاملی و آزمون میل به طلاق به‌عنوان ابزار جمع‌آوری داده‌ها استفاده شدند. از آزمون آماری همبستگی و تحلیل مسیر برای تحلیل داده‌ها استفاده شد.

نتایج: نتایج پژوهش نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی شامل برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، دلبپذیر بودن و مسئولیت‌پذیری با میل به طلاق دارای رابطه عکس و روان‌زندگی دارای رابطه مستقیم است. همچنین نشان داده شد که در جانبازان ویژگی‌های شخصیتی از طریق ایجاد اختلال استرس پس از سانحه موجب مشکلات زناشویی و میل به طلاق می‌شود.

بحث: براساس نتایج حاصل، در جانبازان با اختلال استرس پس از سانحه می‌توان با اصلاح آسیب‌های شخصیتی و به‌دنبال آن رفع این اختلال، آنها را در کاهش ناراضیاتی زناشویی کمک کرد.

کلید واژه‌ها: شخصیت؛ اختلال استرس پس از سانحه؛ میل به طلاق

[✉] **Corresponding Author:** Assistant Professor,
Department of Psychology, Payam-e Noor University,
Tehran.
E-mail: rafiepour2000@yahoo.com

[✉] استادیار گروه روانشناسی دانشگاه پیام نور تهران
۱. کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه تهران
۲. دانشجوی دکتری روانشناسی سلامت، دانشگاه تهران
۳. کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه خوارزمی

مقدمه

بازماندگان جنگی در مواجهه با تجربه حوادث جنگ، در معرض آسیب‌های جسمانی و روانی متعدد از جمله اختلالات اضطرابی و اختلال استرس پس از سانحه قرار دارند. براساس یافته‌های مطالعات حاضر، تجربه جنگ دارای اثرات شدید و طولانی‌مدت زیانبار بر سلامت و بهزیستی روانی است (نجفی، محمدی‌فر، دبیری و عرفانی، ۱۳۹۰). با این حال، تمام نظامیان جنگ دچار اختلالات روانی نمی‌شوند و اختلال استرس پس از سانحه در برخی از بازماندگان جنگ قابل مشاهده است (صفدری، اکبری و توفیقی، ۱۳۸۸). شخصیت و ویژگی‌های آن و تفاوت‌های شخصیتی یکی از عواملی است که می‌تواند تا حد زیادی تبیین‌کننده این موضوع باشد که چرا برخی از افراد آسیب‌دیده دچار اختلال استرس پس از سانحه می‌شوند.

مفهوم شخصیت برای سال‌ها بین محققان مورد چالش واقع شده و تعریف‌های متعددی درباره آن ارائه شده است. در یک نگاه کلی، شخصیت عبارت است از الگوهای نسبتاً پایدار صفات، گرایش‌ها یا ویژگی‌هایی که تا اندازه‌ای به رفتار افراد، دوام می‌بخشند. به‌طور اختصاصی‌تر، شخصیت، از صفات یا گرایش‌هایی تشکیل می‌شود که به تفاوت‌هایی فردی در رفتار، ثبات رفتار در طول زمان و تداوم رفتار در موقعیت‌های گوناگون می‌انجامد (راث^۱، ۲۰۱۷). در راستای مفهوم شخصیت، نظریه‌های متعددی مطرح شده است که هریک از چشم‌اندازی متفاوت به آن می‌نگرند و با ابزاری متفاوت آن را مورد سنجش قرار می‌دهند. مک‌کرا و کاستا^۲ (۲۰۱۸) شخصیت را متشکل از پنج عامل اصلی یعنی گشودگی به تجربه‌پذیری، برون‌گرایی، نوروزگرایی، وظیفه‌شناسی و پذیرابودن عنوان کردند. صفات شخصیتی دارای نقش مهمی در ایجاد و شکل‌گیری نشانگان اختلال استرس پس از

سانحه هستند (جاکسیک، اوکست مارگتیک و مارسینکو^۳، ۲۰۱۷؛ مایر^۴ و همکاران، ۲۰۱۹؛ میلر^۵، ۲۰۱۸). به‌طور مثال در یک مطالعه نشان داده شد که نوروزگرایی به‌عنوان یک صفت شخصیتی یکی از عوامل خطر ساز در بروز اختلال استرس پس از سانحه است (هامد، ویلکز، اسکمیت و کویل^۶، ۲۰۱۸). یافته‌های مطالعه دیگری حاکی از این بود که اختلال استرس پس از سانحه با نوروزگرایی، هیجان‌ناشی و خشم و پرخاشگری ناشی از آن در ارتباط است (کلویتری، گارورت، ویز، کارلسون و برایانت^۷، ۲۰۱۴). شخصیت، الگوهای اختصاصی و متمایز تفکر، هیجان و رفتار است که اسلوب شخصیت عامل با محیط فیزیکی و اجتماعی در شخص را رقم می‌زند و از سوی دیگر، یکی از مهم‌ترین و عمیق‌ترین ریشه‌های طلاق، ویژگی‌های شخصیتی و اختلالات روانی زوجین است. در واقع، برخی از ویژگی‌های شخصیتی و اختلالات روانی، تنش‌ها و تعارضات را بین زوجین افزایش می‌دهد و تداوم زندگی زناشویی را مورد تهدید قرار می‌دهد.

یافته‌های مطالعات در رابطه با ویژگی‌های شخصیتی و ثبات زناشویی نشان می‌دهد که کیفیت رابطه زوجین و میزان دوام یک زندگی زناشویی به عوامل متعددی از جمله: ساختاریافتگی یا عدم ساختاریافتگی شخصیت دو طرف، ویژگی شخصیتی آنها، میزان هماهنگی بین ویژگی‌های شخصیتی و تعامل بین آنها براساس این خصوصیات فردی بستگی دارد (جوآنمرد و قره‌گوزل، ۲۰۱۳؛ پاتریک، سلز، گیردانو و ترولان^۸، ۲۰۱۷؛ ماند، فین، هاگمیر و نیر^۹، ۲۰۱۶). روان‌شناسان برای نخستین بار کوشیدند عواملی که می‌تواند احساس رضایت افراد در زندگی را افزایش دهند، شناسایی کنند. نتایج این پژوهش‌ها گروهی از عوامل را تضمین کرده است که در سه عنوان کلی دسته‌بندی می‌شود: الف) عوامل درون‌فردی: مانند ویژگی‌های شخصیتی

به طلاق دامن بزنند (شاکلفورد، بیسر و گوتز^{۱۲}، ۲۰۱۸). در همین راستا برخی از مطالعات نشان می‌دهد که ویژگی‌های شخصیتی از جمله مهم‌ترین عامل در پیش‌بینی رضایت زناشویی در جانبازان است (سیرویس، مالنر و هیرسک^{۱۳}، ۲۰۱۷).

بنابراین، به نظر می‌رسد که ویژگی‌های شخصیتی، زمینه‌ساز مشکلات زناشویی هستند که در آسیب‌دیدگان جنگی، این رابطه می‌تواند از طریق اختلال استرس پس از سانحه میانجی شود. طلاق ممکن است از اختلالات و بیماری‌های روانی ناشی شود و از طرفی می‌تواند ناهنجاری‌های روانی را موجب شده و یا آنها را تشدید کند. پژوهش‌های بسیاری نشان می‌دهد که میان عللی که موجب طلاق شده، جنبه‌های روانی بسیار مهم است. هنگامی که یکی از زوجین به اختلالات روان‌شناختی مبتلا می‌شود، به احتمال زیاد همسر دیگر نیز از این امر متأثر خواهد شد. جنگ به‌عنوان یک عامل تنیدگی‌زای شدید پیامدهای گسترده فردی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به‌همراه دارد؛ به‌طوری‌که حتی در نسل‌های متعددی تأثیرات چشمگیری بر روابط بین اعضای خانواده افراد می‌گذارد. عوارض جنگ شامل مشکلات جسمی و روانی در افرادی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم در آن شرکت داشتند، بروز می‌کند و با مبتلاکردن افراد بازمانده به اختلالات یا آسیب‌های جسمی و روانی متوقف نمی‌شود، بلکه در خانواده‌ها و روابط بین‌فردی آنها نیز نفوذ پیدا می‌کند. باین‌حال پدیده جنگ برای همه بازماندگان دارای آثار سوء یکسانی نیست و به‌عبارتی برخی از آنها بیش از سایرین دچار آسیب‌های روانی از جمله اختلال استرس پس از سانحه می‌شوند که در این بین، ویژگی‌های شخصیتی خود فرد بسیار مؤثر است. از سوی دیگر، اختلالات شخصیت و اختلال استرس پس از سانحه

(پاتریک و همکاران، ۲۰۱۷)، ب) عوامل بین‌فردی؛ مانند مهارت حل مسئله (جوانمرد و قره‌گوزل، ۲۰۱۳)؛ ج) عوامل پیرامونی؛ مانند سطح برخورداری اقتصادی (مانند و همکاران، ۲۰۱۶). بین تمامی عوامل شناخته‌شده، ویژگی‌های شخصیتی از مهم‌ترین عوامل پیش‌بینی‌کننده صمیمیت زناشویی و طلاق است (پاتریک و همکاران، ۲۰۱۷)؛ زیرا برخی از ویژگی‌های شخصیتی و اختلالات روانی، تنش‌ها و تعارضات را بین زوجین افزایش می‌دهد و تداوم زندگی زناشویی را مورد تهدید قرار می‌دهد. نشان داده شده است که ویژگی‌های شخصیتی مانند روان‌رنجوری پایین، سازگاری بالا، وجدانی‌بودن زیاد، برون‌گرایی بالا و بازبودن نسبت به تجربه دارای ارتباط مستقیمی با سطوح بالای رضایت‌مندی زناشویی و به‌تبع آن ثبات زناشویی هستند (ایونیوک، وایت، لامان، مک‌لینتاک و تید^{۱۴}، ۲۰۱۴). بنا به باور کاگلین، هاستون و هاتس^{۱۵} (۲۰۱۹) شخصیت به‌شالوده روان‌شناختی رابطه پایدار کمک کرده و بنابراین، پیش‌بین اصلی موفقیت یا عدم موفقیت رابطه است. یکی از معضلات مهم در زمینه زندگی زناشویی پدیده‌ای به نام طلاق است که شیوع روزافزون آن پژوهشگران و نظریه‌پردازان حوزه خانواده و ازدواج را بر آن داشته که درمورد علل و عوامل تأثیرگذار بر آن به بررسی و تحقیق بپردازند. هر فرد دارای یک سطح بهنجار تعادل سازگاری و آرامش روانی است. هرچند آرامش روانی و سازگاری می‌تواند در اثر تغییرات و رویدادهای جدید و مثبت و منفی از حالت تعادل خارج شود، ویژگی‌های شخصیتی می‌تواند به‌عنوان عامل برقرارکننده سطح تعادل بهنجار و از سوی دیگر، به‌عنوان مختل‌کننده تعادل فردی و جریان طبیعی زندگی عمل کند. بر این اساس می‌توان پیش‌بینی کرد که اختلالات شخصیتی از طریق ایجاد آشفتگی فردی می‌توانند به اختلافات زناشویی و میل

خود می‌توانند زمینه‌ساز میل به طلاق در جانبازان جنگی باشند. در همین راستا و با توجه به اینکه تاکنون چنین مطالعه انجام نشده است؛ مطالعه حاضر به بررسی نقش واسطه‌ای اختلال استرس پس از سانحه در رابطه ویژگی‌های شخصیتی و میل به طلاق در جانبازان جنگی می‌پردازد.

روش

پژوهش حاضر، یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی است. در این پژوهش تحقیق همبستگی از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری (تحلیل مسیر) است که در آن به بررسی روابط درونی بین متغیرها در قالب کشف و تبیین مدل پرداخته می‌شود. بنابراین، در این پژوهش از تکنیک مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. جامعه آماری تحقیق حاضر، جانبازان متقاضی طلاق مراجعه‌کننده به دادگاه‌ها و مراکز مشاوره شهر تهران در سال ۱۳۹۷ شکل گرفت که هم‌زمان به اختلال استرس پس از سانحه مبتلا بودند. از این بین، تعداد ۱۲۸ جانباز در این پژوهش شرکت کردند که از طریق نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. در نظر گرفتن ۱۵ مورد برای هر متغیر (عامل) در تحلیل رگرسیون چندگانه یک قاعده مطلوب به حساب می‌آید. در مطالعه حاضر تعداد ۷ متغیر وجود دارد و بنابراین، برآورد حجم نمونه با این حساب برابر ۱۰۵ نفر بود که برای اطمینان تعداد ۱۲۸ نفر انتخاب شدند (کلاین، ۱۹۹۸). معیارهای ورود به مطالعه شامل جانباز جنگ‌بودن، میل به طلاق، داشتن اختلال استرس پس از سانحه، نداشتن بیماری روانی حاد دیگر، نداشتن بیماری جسمی خاص. عدم وجود سایر اختلالات روانی حاد توسط مصاحبه بالینی ساختاریافته مبتنی بر DSM-5 و همچنین نظر یک روانپزشک مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. اختلال

استرس پس از سانحه نیز از طریق مصاحبه بالینی ساختاریافته مبتنی بر DSM-5 تشخیص داده شد. قبل از شرکت در پژوهش، در مورد رضایت شرکت‌کنندگان از شرکت در پژوهش اطمینان حاصل شد. در ادامه و پس از توضیح در مورد موضوع و هدف پژوهش و ابراز تمایل شرکت‌کنندگان، پرسشنامه‌ها در اختیار آنها قرار گرفت. همچنین برای آنها توضیح داده شد که نتایج پژوهش محرمانه باقی خواهد ماند. برای تحلیل داده‌های پژوهش، شاخص‌های آمار توصیفی شامل میانگین، انحراف استاندارد و روش‌های آمار استنباطی شامل آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر با استفاده از نرم‌افزار ایموس (Amos) به کار برده شد. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار زیر استفاده شد:

مصاحبه بالینی ساختاریافته برای اختلالات روانی در DSM-5 (Scid-5-cv):^۴ مصاحبه بالینی ساختاریافته برای اختلالات روانی یک ابزار جامع و استاندارد است که برای ارزیابی اختلالات اصلی روان‌پزشکی براساس ملاک‌های تشخیصی DSM-5 طراحی شده و برای مقاصد بالینی و پژوهشی مورد استفاده قرار می‌گیرد. نسخه قبلی آن توسط فرست و همکاران (۱۹۹۶) تهیه شده است و به دلیل اعتبار و روایی مطلوب مصاحبه بالینی ساختاریافته، این مصاحبه پرکاربردترین مصاحبه تشخیصی بین سایر ابزارهای تشخیصی استاندارد است (احمدی، مرادی و حسنی، ۲۰۱۶). پایایی SCID برای اختلال‌های روانی در DSM-5 از طریق بازآزمایی روی گروهی، توسط هفت مصاحبه‌گر مورد بررسی قرار گرفته و ضریب کاپای ۶۰ درصد به‌عنوان ضریب اعتبار بین ارزیاب‌ها برای این مصاحبه گزارش شده است. همچنین تعدادی از محققان به‌منظور ارزیابی اعتبار و قابلیت اجرای نسخه فارسی مصاحبه بالینی ساختاریافته، این مصاحبه را

اجتناب است (۱۸). آزمودنی‌ها باید هر ماده را در یک مقیاس لیکرت شامل هرگز، به ندرت، گاهی، اغلب و به شدت پاسخ دهند. همسانی درونی این آزمون بالا (آلفای کرونباخ، ۰/۹۲ - ۰/۷۹) و پایایی آزمون - باز آزمون آن خوب است. در پژوهش انجام شده در ایران که نسخه فارسی این مقیاس استفاده شده، مشخص شد که همسانی درونی آن خوب است و آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۷ به دست آمد (اسویک، کایتون، اشلی و تورکن^{۱۵}، ۲۰۱۷). آلفای کرونباخ به دست آمده در این مطالعه معادل ۰/۹۱ بود.

آزمون میل به طلاق: این مقیاس توسط روزولت و همکاران (۱۹۹۶) طراحی شد و توسط زارعی (۱۹) در ایران هنجاریابی شده است. این آزمون یک ابزار ۱۴ سؤالی است و برای ارزیابی زوجین مستعد و متقاضی به طلاق به کار می رود و دارای دو خرده مقیاس تمایل بری خارج شدن و تمایل به مسامحه است. هر سؤال در یک طیف درجه بندی ۷ تایی نمره گذاری می شود. جهت تعیین روایی این پرسشنامه همراه با پرسشنامه رضایت زناشویی، همزمان به وسیله ۳۰ زوج پاسخ داده شد که ضریب همبستگی بین نتایج دو آزمون بیانگر همبستگی معنی دار ۰/۶۵ - به دست آمد. پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ برای کل نمونه ۰/۸۸ به دست آمد. ضریب آلفای کرونباخ حاصل در این مطالعه برابر ۰/۸۴ بود.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی مربوط به ماتریس ضرایب همبستگی متغیرها در جدول ۱ گزارش شده است. نتایج پژوهش نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی شامل برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، دلبپذیر بودن و مسئولیت‌پذیری با میل به طلاق دارای رابطه عکس و روان‌نژندی دارای رابطه مستقیم است.

پس از ترجمه به زبان فارسی، روی یک نمونه ۲۹۹ نفری اجرا کردند. نتایج این پژوهش نشان‌دهنده توافق تشخیصی متوسط تا خوب (کاپای بالاتر از ۶۰ درصد) برای اکثر تشخیص‌های خاص و کلی بود. علاوه بر این، توافق کلی به دست آمده نیز رضایت‌بخش بود (کاپای کل تشخیص‌های فعلی ۵۲ درصد و برای کل تشخیص‌های طول عمر ۵۵ درصد) که حاکی از اعتبار مناسب و قابلیت اجرای مطلوب این مصاحبه در جامعه ایرانی است (احمدی، مرادی و حسنی، ۲۰۱۶).

پرسشنامه شخصیتی پنج‌عاملی NEO-FFI: این پرسشنامه یکی از آزمون‌های شخصیتی است که براساس تحلیل عاملی ساخته شده است. این پرسشنامه توسط کاستا و مک کرا (۱۹۸۵) معرفی شد. فرم کوتاه این پرسشنامه برای ارزیابی پنج عامل اصلی شخصیت روان‌نژندی، برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، دلبپذیر بودن و مسئولیت‌پذیری و با وجدان بودن طراحی شده است. مک کرا و کاستا در مطالعه‌ای، ضریب آلفای کرونباخ برای این ۵ عامل روان‌نژندی، برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، دلبپذیر بودن و مسئولیت‌پذیری و با وجدان بودن را به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۸۳، ۰/۸۱ و ۰/۸۹ گزارش دادند. همسانی درونی زیرمقیاس‌ها در دامنه ۰/۷۱ تا ۰/۷۹ گزارش شد (مک کرا و کاستا، ۲۰۱۸). در مطالعه حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای ۵ عامل روان‌نژندی، برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، دلبپذیر بودن، مسئولیت‌پذیری و با وجدان بودن به ترتیب ۰/۷۱، ۰/۸۳، ۰/۹۱، ۰/۸۷ و ۰/۸۱ به دست آمد.

مقیاس خودسنجی تأثیر رویداد: مقیاس تأثیر رویداد تجدیدنظر شده به وسیله دانیل واریس و چارلز مارمر هماهنگ با ملاک‌های، برای تشخیص PTSD تدوین شد. این مقیاس شامل ۲۲ گویه است و شامل سه خرده مقیاس بیش‌برانگیختگی، افکار ناخواسته و

جدول ۱. ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

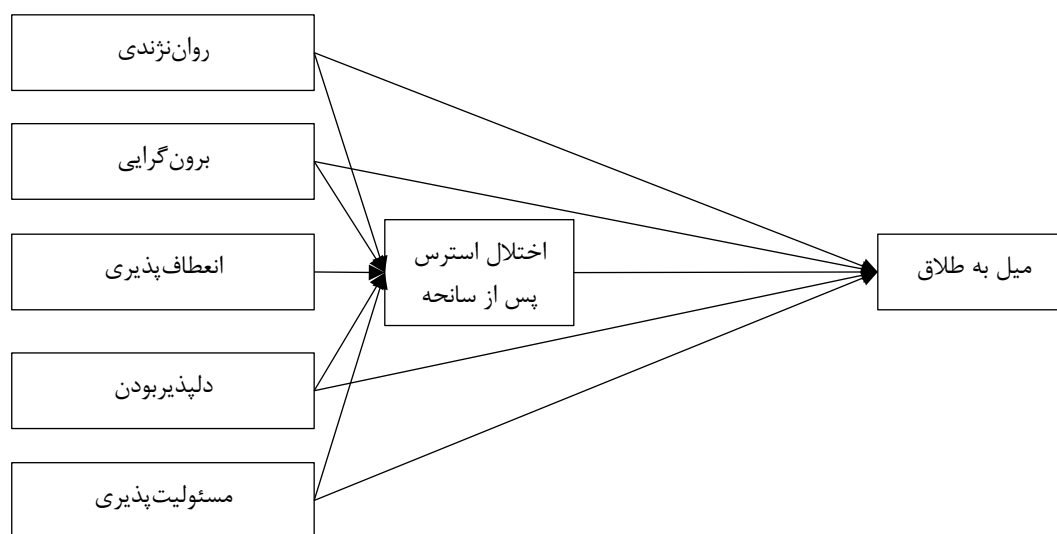
متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. روان‌نژندی	۱						
۲. برون‌گرایی	**۰/۱۷-	۱					
۳. انعطاف‌پذیری	**۰/۳۲-	**۰/۳۵	۱				
۴. دلپذیربودن	**۰/۲۶-	*۰/۱۱	**۰/۴۷	۱			
۵. مسئولیت‌پذیری	**۰/۲۹-	**۰/۳۱	**۰/۲۲	**۰/۲۷	۱		
۶. استرس پس از سانحه	**۰/۲۵	**۰/۳۱-	**۰/۲۶-	**۰/۳۵-	**۰/۲۱	۱	
۷. میل به طلاق	**۰/۴۳	**۰/۳۱-	**۰/۳۹-	**۰/۱۵-	*۰/۱۲-	**۰/۳۳-	۱

** : $P < 0.01$

باتوجه به ارزش شاخص دوربین واتسون محاسبه شده برای این مطالعه که برابر ۱/۲۶ بود، می‌توان گفت مفروضه استقلال خطاها نیز بین داده‌های پژوهش برقرار است.

در مدل مفهومی فرض می‌شود که ویژگی‌های شخصیتی از طریق اختلال استرس پس از سانحه با میل به طلاق رابطه دارند. شکل ۱ مسیرهای مربوط به مدل فرضی نقش میانجی اختلال استرس پس از سانحه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و میل به طلاق در جانبازان را نشان می‌دهد. در این شکل مسیرها و ضرایب استاندارد شده مسیرها برای مدل فرضی آمده است. براساس نتایج تحلیل مسیر، ضرایب همه مسیرهای این مدل معنی‌دار شد. به این ترتیب، اثر مستقیم ویژگی‌های شخصیتی بر اختلال استرس پس از سانحه و اختلال استرس پس از سانحه بر میل به طلاق در جانبازان معنی‌دار به دست آمد. همچنین ضریب مسیر ویژگی‌های شخصیتی بر میل به طلاق در جانبازان معنی‌دار بود.

به منظور بررسی نقش میانجی اختلال استرس پس از سانحه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و میل به طلاق در جانبازان از مدل‌سازی معادلات ساختاری در قالب روش تحلیل مسیر استفاده شد. برای بررسی مفروضه بهنجاربودن متغیرها، مقادیر کشیدگی و چولگی و به منظور ارزیابی مفروضه هم‌خطی بودن عامل تورم مورد بررسی قرار گرفت. شاخص‌های مربوط به چولگی و کشیدگی هیچ‌کدام از متغیرهای این پژوهش از مرز $2 \pm$ عبور نکرده و بنابراین داده‌ها در سطح 0.05 به صورت بهنجار توزیع شده‌اند. هم‌خطی چندگانه با بررسی بزرگی مقدار VIF مورد بررسی قرار گرفت که کم‌تر از مقدار ۵ بود و این به معنای عدم وقوع هم‌خطی چندگانه بین متغیرهاست. به عنوان یک قاعده تجربی مقدار VIF بزرگتر از ۵ نشانه هم‌خطی چندگانه بالاست. به منظور آزمون استقلال خطاها بین متغیرهای پیش‌بین، ارزش شاخص دوربین واتسون مورد بررسی قرار می‌گیرد که ارزش شاخص بالاتر از ۲ نشان‌دهنده عدم استقلال خطاهاست.

شکل ۱. ضرایب استاندارد مسیرهای مستقیم برای مدل فرضی نقش میانجی اختلال استرس پس از سانحه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و میل به طلاق در جانبازان

جدول ۲ ضرایب استاندارد و غیراستاندارد مسیرهای مستقیم مدل فرضی را نشان می‌دهد.

جدول ۲. ضرایب مسیرهای مستقیم مدل فرضی

روابط کلی متغیرها در مدل فرضی	مقدار برآورد	مقدار استاندارد شده	خطای استاندارد
اثر مستقیم روان‌نژندی بر اختلال استرس پس از سانحه	۰/۹۶**	۰/۵۴**	۰/۱۱
اثر مستقیم برون‌گرایی بر اختلال استرس پس از سانحه	-۱/۳۹**	-۰/۷۸**	۰/۱۹
اثر مستقیم انعطاف‌پذیری بر اختلال استرس پس از سانحه	-۰/۸۱*	-۰/۳۷*	۰/۰۹
اثر مستقیم دلپذیربودن بر اختلال استرس پس از سانحه	-۰/۸۹**	-۰/۴۸**	۰/۴۴
اثر مستقیم مسئولیت‌پذیری بر اختلال استرس پس از سانحه	-۰/۴۶**	-۰/۱۴**	۰/۲۸
اثر مستقیم اختلال استرس پس از سانحه بر میل به طلاق	۰/۵۲**	۰/۳۸**	۰/۲۴
اثر مستقیم روان‌نژندی بر میل به طلاق	۰/۵۷*	۰/۱۳*	۰/۱۸
اثر مستقیم برون‌گرایی بر میل به طلاق	-۰/۶۴*	-۰/۱۷*	۰/۶۱
اثر مستقیم انعطاف‌پذیری بر میل به طلاق	-۰/۲۹*	-۰/۱۱*	۰/۱۶
اثر مستقیم دلپذیربودن بر میل به طلاق	-۰/۱۲	-۰/۰۶	۰/۳۶
اثر مستقیم مسئولیت‌پذیری بر میل به طلاق	-۰/۰۸	-۰/۰۳	۰/۲۲

پژوهش حاضر یک متغیر میانجی یعنی اختلال استرس پس از سانحه وجود دارد و سهم میانجی‌گری منحصر به فرد این متغیر میانجی در مدل پژوهش حاضر مورد محاسبه قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۳ قابل مشاهده است.

همان‌طور که در نتایج جدول ۲ می‌توان مشاهده کرد، تمام اثرات مستقیم از ویژگی‌های شخصیت به اختلال استرس پس از سانحه و میل به طلاق و از اختلال استرس پس از سانحه به میل به طلاق به لحاظ آماری در سطح خطای کم‌تر از ۰/۰۵ معنی‌دار بود. در مدل

جدول ۳. آزمون معنی‌داری نقش میانجی‌گری اختلال استرس پس از سانحه در رابطه بین ویژگی‌های شخصیت و میل به طلاق

Z	مسیر غیرمستقیم		مسیر
	SEab	a*b	
۱/۲۶**	۰/۰۶	۰/۰۹	روان‌نژندی بر میل به طلاق
۱/۷۶**	۰/۰۸	۰/۱۰	برون‌گرایی بر میل به طلاق
۱/۰۴*	۰/۰۴	۰/۰۷	انعطاف‌پذیری بر میل به طلاق
۰/۶۴	۰/۰۲	۰/۰۴	دلپذیربودن بر میل به طلاق
۰/۵۵	۰/۰۱	۰/۰۲	مسئولیت‌پذیری بر میل به طلاق

می‌دهد. چنانچه مشاهده می‌شود، شاخص‌های مدل حاکی از برازش کامل مدل است. مقدار χ^2 دو معنی‌دار نیست، همچنین مقدار GFI و AGFI مدل و شاخص مقایسه‌ای برازش مدل مطلوبند. CFI نشان‌دهنده برازش مدل نسبت به مدل استقلال است و شاخص اقتصاد مدل χ^2/df و RMSEA حاکی از اقتصادی بودن آن است.

براساس نتایج جدول ۳ ضریب مسیر غیرمستقیم بین دلپذیربودن و مسئولیت‌پذیری بر میل به طلاق در سطح آماری ۰/۰۱ معنی‌دار نبود. سه ویژگی شخصیتی روان‌نژندی، برون‌گرایی و انعطاف‌پذیری دارای مسیر معنی‌دار غیرمستقیم به واسطه اختلال استرس پس از سانحه به میل به طلاق بودند ($P < ۰/۰۱$).

جدول ۴ شاخص‌های برازش مدل فرضی را نشان

جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل فرضی

CFI	AGFI	GFI	RMSEA	χ^2/df	p	df	χ^2
۰/۹۶	۰/۸۹	۰/۸۹	۰/۰۸	۱/۹۸	$P > ۰/۰۱$	۱	۱/۹۸

همکاران (۲۰۱۴)؛ زارعی (۱۳۹۱) و کاکلین و همکاران (۲۰۱۹) مبنی بر رابطه بین آسیب‌های شخصیتی و اختلال استرس پس از سانحه و همچنین نارضایتی زناشویی همسو است. در تبیین این نتایج چنین می‌توان بیان داشت که صفات شخصیت، الگوهای پایداری از ادراک، برقراری ارتباط، تفکر درباره محیط و خویشتن هستند که در گستره وسیعی از زمینه‌های اجتماعی و شخصی ظاهر می‌شوند. تجارب افراد در رابطه با همسرانشان می‌تواند متأثر از شخصیت آنها باشد. فشارهای روانی زندگی بخش غیرقابل اجتناب از زندگی زناشویی است و همه

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی شامل: برون‌گرایی، انعطاف‌پذیری، دلپذیربودن و مسئولیت‌پذیری با میل به طلاق دارای رابطه عکس و روان‌نژندی دارای رابطه مستقیم است. همچنین نشان داده شد که ویژگی‌های شخصیت جانبازان از طریق ایجاد اختلال استرس پس از سانحه می‌تواند پیش‌میل به طلاق در آنها باشد. این یافته‌ها با نتایج مطالعات هامد و همکاران (۲۰۱۸)؛ کلویتری و همکاران (۲۰۱۴)؛ جوانمرد و قره‌گوزل (۲۰۱۳)؛ پاتریک و همکاران (۲۰۱۷)؛ ماند و همکاران (۲۰۱۶)؛ ایونیوک و

رضایت زناشویی و درنهایت جدایی و گسست رابطه می‌شود و این در حالی است که برون‌گرایان وقت بیشتری را صرف فعالیت‌های اجتماعی می‌کنند.

مطالعات در حیطه شخصیت بر تعامل خصایص شخصیتی و آسیب‌پذیری روانی از جمله اختلال استرس پس از سانحه تأکید دارند. در این مدل ابعادی فرض بر این است که در آسیب‌پذیری یا تاب‌آوری نسبت به آشفتگی‌های روانی به‌خصوص در اختلال استرس پس از سانحه، تفاوت‌هایی در ساختار شخصیت وجود دارد و برای کسانی که در انتهای پیوستار آسیب‌پذیری قرار دارند وجود مقدار کم استرس یا تروما نیز برای ابتلا به آشفتگی روانی کافی است (جاکولسیک و همکاران^{۱۸}، ۲۰۱۲؛ جاکسیک و همکاران، ۲۰۱۷). شواهد حاکی از آن است که صفات و خصایص شخصیتی می‌توانند در پاسخ به رویدادهای استرس‌زا تأثیر بگذارند و سطوح استرس پس از سانحه را پیش‌بینی کنند (اسوین، ارنبرگ، ارینل و جانسون^{۱۹}، ۲۰۱۶). صفات شخصیتی، اساسی روان‌شناختی و ژنتیکی دارد و توارث‌پذیری این ابعاد بالاست و این پایه زیستی و روانی تمام رفتارها و خلیقات فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهند (اوزار، جان و ماسک^{۲۰}، ۲۰۱۲) و در واقع در چنین شرایطی است که می‌توان بیان داشت هنگامی که افراد در مواجهه با یک حادثه استرس‌زا قرار می‌گیرند، تفاوت‌های فردی در شخصیت و خصایص شخصیتی می‌تواند تبیین‌کننده احتمال ابتلای فرد به اختلال استرس پس از سانحه باشد (فورد و کوریوز^{۲۱}، ۲۰۱۴). افراد روان‌نژند و هیجان‌پذیر دارای باورهای غیرمنطقی و ناسازگارانه هستند که در مواجهه با عامل استرس‌زا با پاسخ‌دهی ناکارآمد و با هیجانات منفی زمینه ابتلای آنها را به انواع اختلالات روان‌شناختی فراهم می‌شود (گیاورو و همکاران^{۲۲}، ۲۰۱۸؛ ریس، دیفرانسیکو و الایی^{۲۳}،

زوجین کم‌وبیش در معرض این تجربه قرار می‌گیرند. آنچه در این مورد اهمیت دارد چگونگی مقابله زوجین با این فشارهای روانی است و زوجین روان‌رنجور، توانایی کم‌تری در این زمینه دارند و هنگام رویارویی با فشارهای روانی و چالش‌های زندگی از لحاظ هیجانی آسیب می‌بینند و این مسئله باعث تأثیرپذیری آنها از وضعیت تنش‌زا می‌شود و احتمال بروز تعارضات زناشویی و طلاق را در زندگی آنها افزایش می‌دهد. توافق‌پذیری نه‌تنها می‌تواند به همراهی و همدلی، دل‌رحمی و تبعیت زنان نسبت به مردان مؤثر باشد، بلکه در شیوه‌های کنترلی را که زوجین نسبت به هم اعمال می‌کنند و نقش مهمی در میل به طلاق ایفا می‌کند، کاهش می‌دهد. وظیفه‌شناسی از ویژگی‌های شخصیتی مؤثر بر روابط زناشویی است؛ چراکه افراد وظیفه‌شناس برای حفظ و ثبات روابط زناشویی خود تلاش هدفمند بیشتری انجام می‌دهند و تعهد شخصی که یکی از ویژگی‌های این افراد است، آنها را به این سمت سوق می‌دهد که در جهت بهبود روابط خود تلاش کنند. تنها هنگامی که صفات شخصیت انعطاف‌ناپذیر و ناسازگارند و موجب اختلال قابل‌ملاحظه و پریشانی ذهنی می‌شوند و اختلال‌های شخصیت را شکل می‌دهند که می‌تواند روابط فرد را نیز تحت تأثیر قرار دهد. خصیصه شخصیتی برون‌گرایی با هیجانات مثبت و شادکامی دارای رابطه قوی و همسو است (ژانگ و هوول^{۱۶}، ۲۰۱۷). در واقع افراد برون‌گرا به دلیل گرایش به محیط‌های بیرون و ارتباط با دیگران از زندگی لذت بیشتری می‌برند. اما بین روان‌رنجوری و شادکامی رابطه منفی و نیرومندی وجود دارد (بودین، الویا، رولند و بلنچ^{۱۷}، ۲۰۱۸). افراد روان‌نژند به دلیل اضطراب و نداشتن مهارت‌های اجتماعی از موقعیت‌هایی که دیگران لذت می‌برند گریزان بوده و این خود موجب کاهش شادکامی و

مبتنی بر یافته پژوهش حاضر، خصایص شخصیتی ناسالم در جانبازان می‌تواند زمینه ابتلا به اختلال استرس پس از سانحه را فراهم کند که خود می‌تواند موجب اختلال در روابط زناشویی شود. پیشنهاد می‌شود تا در مطالعات بعدی علاوه بر متغیرهای در نظر گرفته در این مطالعه به سایر متغیرهای دخیل در گرایش به طلاق در جانبازان توجه شده و شناسایی شوند. همچنین پیشنهاد می‌شود تا در تدوین برنامه‌های مربوط به ارتقای زندگی زناشویی و کاهش وقوع طلاق در جامعه و به‌خصوص در جانبازان، به نتایج مطالعه حاضر توجه شود و در طراحی سیاست‌های مربوطه به وجود آسیب‌های شخصیتی و علائم PTSD در جانبازان و سهم آن در میل به طلاق در آنها پرداخته شود و راهکارهایی مؤثر در این زمینه به‌کار گرفته شود.

پی‌نوشت

1. Rothe
2. McCrae, R. R., & Sutin
3. kkk MMmm ċć... &&a mnnno
4. Meyer
5. Miller
6. Harned, M. S., Wilks, C. R., Schmidt, S. C., & Coyle,
7. Cloitre, M., Garvert, D. W., Weiss, B., Carlson, E. B., & Bryant
8. Patrick, S., Sells, J. N., Giordano, F. G., & Tollerud
9. Mund, M., Finn, C., Hagemeyer, B., & Neyer
10. Iveniuk, J., Waite, L. J., Laumann, E., McClintock, M. K., & Tiedt
11. Caughlin, J. P., Huston, T. L., & Houts
12. Shackelford, T. K., Besser, A., & Goetz
13. Sirois, F. M., Molnar, D. S., & Hirsch
14. Structured Clinical Interview for DSM-5
15. Swick, D., Cayton, J., Ashley, V., & Turken
16. Zhang, J. W., & Howell
17. Baudin, N., Aluja, A., Rolland, J. P., & Blanch
18. kkkvvljċććć
19. Sveen, J., Arnberg, F., Arinell, H., & Johansson

۲۰۱۶). در مقابل، برخی از صفات شخصیتی همچون دلپذیری، برون‌گرایی و انعطاف‌پذیری می‌توانند به عنوان سپری در برابر بروز علائم اختلالات روانی در مواجهه با عامل استرس‌زا باشند.

افراد مبتلا به اختلال استرس پس از سانحه از کارکرد زناشویی پایینی برخوردارند و به‌ویژه این سطح پایین کارکرد با کرختی و بی‌حسی هیجانی که از نشانه‌های بارز اختلال است، در ارتباط می‌باشد. در واقع، تعدادی از نشانه‌های اختلال استرس پس از سانحه اعم از خصومت، اضطراب، برانگیختگی، تحریک‌پذیری، عقاید، باورهای ناکارآمد، نقص در کارکردهای اجتماعی، افسردگی، پرخاشگری و کرختی هیجانی با تحت تأثیر قراردادن روابط عاطفی فرد بیمار، رابطه را به سمت تخریب و گسست عاطفی پیش می‌برند (اسپازوویک، هفر و اشنایدردر^{۲۴}، ۲۰۱۸؛ دیکل، انوک و سولومون^{۲۵}، ۲۰۱۸). بنابراین، سطوح پایین رضایت‌مندی زناشویی در افراد مبتلا به این اختلال قابل پیش‌بینی است و نشانه‌های بارز اختلال از جمله خشم، پرخاشگری و اجتناب عاطفی، کرختی هیجانی در مبتلایان دارای تأثیر مخرب بر روابط صمیمی و رضایت‌مندی زناشویی است. از سوی دیگر، همسر جانبازان مبتلا به اختلال استرس پس از سانحه قربانیان ثانویه این اختلال نام دارند و در واقع اولین شخصی هستند که مستقیماً تحت تأثیر آسیب ثانویه و مشکلات روان‌شناختی فرد بیمار قرار می‌گیرند. به عبارتی، وجود علائم افسردگی و کناره‌گیری هیجانی در جانباز منجر می‌شود که زوجها به‌ندرت در فعالیت‌های لذتبخش با هم شرکت کنند و شکاف عمیقی در ارتباط زوجی آنها به‌وجود می‌آید و کاهش فعالیت‌های لذت‌بخش و بی‌حوصلگی از یک‌سو و وجود اختلالات جسمانی یا روان‌شناختی فرد جانباز از سوی دیگر می‌توانند ارتباط زناشویی آنها را با بروز مشکلاتی مواجهه سازند.

- Personality and Individual Differences, 97, 134-139.
27. Swick, D., Cayton, J., Ashley, V., & Turken, U. (2017). Dissociation between working memory performance and proactive interference control in post-traumatic stress disorder. *Neuropsychologia*, 96, 111-121.
28. Zhang, J. W., & Howell, R. T. (2017). Do time perspectives predict unique variance in life satisfaction beyond personality traits?. *Personality and individual differences*, 50(8), 1261-1266.
16. Meyer, E. C., La Bash, H., DeBeer, B. B., Kimbrel, N. A., Gulliver, S. B., & Morissette, S. B. (2019). Psychological inflexibility predicts PTSD symptom severity in war veterans after accounting for established PTSD risk factors and personality. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 11(4), 383.
17. Miller, M. W. (2018). Personality and the factor model perspective. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(4), 373-393.
18. Mund, M., Finn, C., Hagemeyer, B., & Neyer, F. J. (2016). Understanding dynamic transactions between personality traits and partner relationships. *Current Directions in Psychological Science*, 25(6), 411-416.
19. Iaa,, .. uu ,,,, J ()))))
Can the big five factors of personality predict lymphocyte counts?. *Psychiatria Danubina*, 24(1.), 66-72.
20. Patrick, S., Sells, J. N., Giordano, F. G., & Tollerud, T. R. (2017). Intimacy, differentiation, and personality variables as predictors of marital satisfaction. *The family journal*, 15(4), 359-367.
21. Reis, A. M., de Francisco Carvalho, L., & Elhai, J. D. (2016). Relationship between PTSD and pathological personality traits in context of disasters. *Psychiatry research*, 241, 91-97.
22. Rothe, J. P. (2017). *The scientific analysis of personality*. Routledge.
23. Shackelford, T. K., Besser, A., & Goetz, A. T. (2018). Personality, marital satisfaction, and probability of marital infidelity. *Individual differences research*, 6(1).
24. Sirois, F. M., Molnar, D. S., & Hirsch, J. K. (2018). Update on the associations between procrastination and multidimensional perfectionism. *European Journal of Personality*, 31(2), 137-159.
25. ppss ffff er, R. W., & Snyder, D. K. (2018). Effects of posttraumatic stress and acculturation on marital functioning in Bosnian refugee couples. *Journal of Traumatic Stress: Official Publication of The International Society for Traumatic Stress Studies*, 13(2), 205-217.
26. Sveen, J., Arnberg, F., Arinell, H., & Johannesson, K. B. (2016). The role of personality traits in trajectories of long-term posttraumatic stress and general distress six years after the tsunami in Southeast Asia.